CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL JULIANE KOKOTT prezentate la 10 martie 2011 [1]

I — Introducere

1. Articolul 3 din Regulamentul (CE) nr. 1346/2000 al Consiliului din 29 mai 2000 privind procedurile de insolvență [2] (denumit în continuare „Regulamentul privind insolvența") determină statele membre ale căror instanțe sunt competente pentru deschiderea procedurii de insolvență referitoare la cazurile transfrontaliere din piața internă [3]. Competența de a deschide procedura de insolvență revine instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia se află centrul intereselor principale ale unui debitor. Prezenta cauză oferă Curții posibilitatea de a aprofunda noțiunea „centrul intereselor principale".

2. Prezenta cauză se caracterizează prin faptul că o societate italiană și-a transferat sediul social din Italia în Regatul Unit. După mai mult de un an de la lichidarea și de la radierea societății din Registrul britanic al societăților, un creditor a solicitat deschiderea procedurii de insolvență în Italia. Instanța de trimitere are îndoieli în ceea ce privește competența sa internațională în cauza cu care a fost sesizată.

II — Cadrul juridic

A — *Dreptul Uniunii*

3. La articolul 2 din Regulamentul privind insolvența, noțiunea „sediu" este definită după cum urmează:

„În sensul prezentului regulament:

[…]

(h) «sediu» înseamnă un loc de derulare de operațiuni unde debitorul exercită în mod netranzitoriu o activitate economică cu mijloace umane și bunuri."

1 — Limba originală: germana.

2 — JO L 160 p.1, Ediție specială, 19/vol. 1, p. 143. Regulamentul este aplicabil în prezent în versiunea modificată prin Regulamentul de punere în aplicare (UE) nr. 210/2010 al Consiliului din 25 februarie 2010 (JO L 65, p. 1).

3 — Astfel cum rezultă din considerentul (33), Regulamentul nr. 1346/2000 nu este aplicabil Danemarcei și, de altfel, aplicarea acestuia este restrânsă în conformitate cu dispozițiile articolului 44, care reglementează raportul cu alte convenții încheiate de statele membre.

4. Articolul 3 din Regulamentul privind insolvența se referă la competența internațională și prevede următoarele:

„(1) Competența de a deschide procedura de insolvență revine instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia se află centrul intereselor principale ale unui debitor. În cazul unei societăți sau persoane juridice, centrul intereselor principale este prezumat a fi, până la proba contrarie, locul unde se află sediul social.

(2) Atunci când centrul intereselor principale ale unui debitor este situat pe teritoriul unui stat membru, instanțele unui alt stat membru sunt competente să deschidă o procedură de insolvență împotriva acestui debitor numai dacă acesta are un sediu pe teritoriul acestui din urmă stat membru. Efectele acestei proceduri se limitează la bunurile debitorului situate pe teritoriul celui de-al doilea stat membru.

[…].”

5. Considerentul (13) al Regulamentului privind insolvența are următorul cuprins:

„Centrul intereselor principale trebuie să corespundă locului în care debitorul își conduce în mod obișnuit interesele și poate, prin urmare, să fie verificat de către terți.”

B — *Dreptul național*

6. Instanța de trimitere subliniază că, în temeiul articolului 382 din Codul de procedură civilă (Codice di procedura civile) italian și al jurisprudenței constante relative la acesta, hotărârea prealabilă pronunțată de Corte di Cassazione cu privire la problema competenței este definitivă și obligatorie pentru instanța inferioară care trebuie să soluționeze cauza.

III — Procedura principală și întrebările preliminare

7. Din decizia de trimitere rezultă următoarea situație de fapt:

8. Interedil Srl a fost constituită în Italia, având sediul în Monopoli. La 18 iulie 2001, aceasta și-a transferat sediul social la Londra. Ea a fost înregistrată în Registrul Camerei de Comerț engleze [4] cu mențiunea „FC” (Foreign Company). De asemenea, la 18 iulie 2001, a fost radiată din Registrul italian al societăților [5] [6].

9. Potrivit ordonanței de trimitere, Interedil a invocat faptul că, la momentul transferării

4 — Companies House.

5 — Registro delle imprese.

6 — Tribunale di Bari pare să considere ilegală această radiere, însă nu sunt menționate motivele exacte pentru care radierea este considerată ilegală.

sediului, adică la 18 iulie 2001, a efectuat la Londra operațiuni legate de societate, în cadrul cărora grupul britanic Canopus a achiziționat Interedil Srl și s-au negociat și s-au încheiat contracte cu privire la cumpărarea întreprinderii. Societatea Interedil a menționat și faptul că, după câteva luni, imobilele situate în Taranto (Italia) au fost transferate societății Windowmist Limited, ca elemente componente ale întreprinderii transferate.

10. Conform ordonanței de trimitere, Interedil Srl a fost „închisă" și „radiată" din Registrul societăților din Regatul Unit la 22 iulie 2002 [7].

11. În octombrie 2003, societatea Intesa Gestione Crediti Spa a solicitat Tribunale di Bari deschiderea procedurii de insolvență în privința patrimoniului societății Interedil Srl.

12. Societatea Interedil Srl, în lichidare (denumită în continuare „Interedil"), a contestat competența acestei instanțe italiene și a introdus în luna decembrie 2003 o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare la Corte di Cassazione italiană cu privire la problema competenței. În opinia Interedil, dat fiind transferul sediului social al întreprinderii din Italia în Regatul Unit, instanțele italiene nu ar mai fi competente pentru deschiderea unei proceduri de insolvență.

13. Considerând că excepția de necompetență a instanțelor italiene este în mod evident nefondată și că incapacitatea de plată a întreprinderii este stabilită, în luna mai 2004, Tribunale di Bari – fără să mai aștepte pronunțarea hotărârii în procedura desfășurată la Corte di Cassazione cu privire la problema competenței – a deschis procedura de insolvență în privința societății „Interedil srl, în lichidare, în prezent cu sediul la Londra, Chelsea Chambers 262 Fulham Road".

14. Prin memoriul din 18 iunie 2004, Interedil a contestat această hotărâre de deschidere a procedurii de insolvență.

15. Prin Ordonanța nr. 10606/2005 din 20 mai 2005, Corte di Cassazione a declarat că instanțele italiene sunt competente. Aceasta a considerat că, pentru a răsturna prezumția prevăzută la articolul 3 alineatul (1) a doua teză din Regulamentul nr. 1346/2000, potrivit căreia centrul intereselor principale ale unui debitor corespunde sediului social al societății, sunt suficiente următoarele împrejurări: existența în Italia a unor imobile aparținând Interedil, un contract de închiriere cu privire la două complexuri hoteliere și un contract încheiat cu o instituție bancară, precum și omisiunea de a comunica Registrului societăților din Bari transferul sediului social la Londra.

7 — În originalul cererii italiene de pronunțare a unei hotărâri preliminare: „Chiusa e dunque cancellata dal Registro delle Imprese".

16. Ținând seama de Hotărârea Curții pronunțată în cauza Eurofood [8], Tribunale di Bari are îndoieli în ceea ce privește această apreciere a Corte di Cassazione. În aceste condiții, Tribunale di Bari a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Noțiunea «centrul intereselor principale ale unui debitor» prevăzută la articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1346/2000 trebuie interpretată conform dreptului comunitar sau conform dreptului național și, în cazul unui răspuns afirmativ la prima ipoteză, în ce constă această noțiune și care sunt factorii sau elementele determinante pentru identificarea «centrului intereselor principale»?

2) Prezumția instituită prin articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1346/2000, potrivit căreia, «în cazul unei societăți, centrul intereselor principale este prezumat a fi, până la proba contrarie, locul unde se află sediul social», poate fi răsturnată prin constatarea unei activități efective a întreprinderii în alt stat membru decât cel în care se află sediul social al societății sau este necesar, pentru ca prezumția să poată fi răsturnată, să se constate că societatea nu a desfășurat nicio activitate comercială în statul în care are sediul social?

3) Existența, într-un alt stat membru decât cel în care se află sediul social al societății, a unor bunuri imobiliare aparținând societății, existența unui contract de închiriere privind două complexuri hoteliere încheiat de societatea debitoare cu o altă societate, precum și a unui contract încheiat de societate cu o instituție bancară constituie elemente sau factori care permit să se considere răsturnată prezumția prevăzută la articolul 3 din Regulamentul nr. 1346/2000 în favoarea «sediului social» al societății, iar aceste împrejurări sunt suficiente pentru a considera că societatea deține un «sediu» în acest stat, în sensul articolului 3 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1346/2000?

4) În cazul în care poziția adoptată de Corte di Cassazione cu privire la competență în Ordonanța nr. 10606/2005, citată anterior, s-ar baza pe o interpretare a articolului 3 din Regulamentul nr. 1346/2000 diferită de cea a Curții, articolul 382 din Codul de procedură civilă italian, potrivit căruia Corte di Cassazione se pronunță cu privire la competență printr-o hotărâre definitivă și obligatorie, se opune aplicării acestei dispoziții comunitare, astfel cum este interpretată de Curte?”

8 — Hotărârea Curții din 2 mai 2006, Eurofood IFSC (C-341/04, Rec., p. I-3813).

IV — Apreciere juridică

A — *Admisibilitatea cererii de pronunțare a unei hotărâri preliminare*

17. Înainte de a examina întrebările preliminare, trebuie să se clarifice, mai întâi, dacă cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare introdusă de Tribunale di Bari este admisibilă.

1. Drept limitat al instanțelor de a sesiza Curtea cu titlu preliminar, în conformitate cu articolul 68 CE

18. Tribunale di Bari a adresat întrebările sale Curții prin ordonanța din 6 iulie 2009, primită de Curte la 13 octombrie 2009. La acea dată, Tratatul de la Lisabona nu intrase încă în vigoare.

19. Regulamentul privind insolvența a fost adoptat în temeiul articolului 61 litera (c) și al articolului 67 alineatul (1) CE. Prin urmare, este vorba despre un act juridic în privința căruia, în temeiul articolului 68 CE, instanțele inferioare nu au dreptul de a sesiza Curtea cu titlu preliminar. Astfel cum a indicat Comisia, deciziile instanțelor de trimitere sunt, în principiu, supuse unei căi de atac în dreptul intern [9]. În temeiul articolului 68 CE, instanța de trimitere nu avea, prin urmare, dreptul să sesizeze Curtea cu titlu preliminar.

20. Prin intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona la 1 decembrie 2009, articolul 68 CE a fost însă abrogat, astfel încât, în prezent, nu mai există limitarea dreptului de a sesiza Curtea cu titlu preliminar [10]. Astfel cum a statuat Curtea în Hotărârea pronunțată în cauza Weryński, într-un astfel de caz, dreptul de a sesiza Curtea cu titlu preliminar trebuie apreciat în temeiul legislației în vigoare la momentul pronunțării hotărârii Curții cu privire la trimiterea preliminară, iar nu în temeiul celei în vigoare la momentul primirii cererii [11]. Prin urmare, de la 1 decembrie 2009, Curtea are competența de a se pronunța asupra cererilor de pronunțare a unei hotărâri preliminare adresate de instanțe ale căror decizii sunt supuse unei căi de atac de drept intern, chiar dacă cererea a fost primită anterior acestei date [12]. Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare nu este, prin urmare,

9 — În conformitate cu articolul 18 din Legea privind insolvența (Legge Fallimentare) italiană, în versiunea din Decretul-lege (Decreto Legislativo) nr. 169 din 12 septembrie 2007, decizia Tribunale di Bari poate face obiectul unei căi de atac.

10 — Referitor la regimul tranzitoriu, a se vedea nota de subsol 4 din Concluziile prezentate la 2 septembrie 2010 în cauza Weryński (C-283/09, Rep., p. I-601).

11 — Hotărârea din 17 februarie 2011, Weryński (citată la nota de subsol 10, p. 30); a se vedea de asemenea Concluziile prezentate la 2 septembrie 2010 în cauza Weryński (citate la nota de subsol 10, punctele 23-25).

12 — Hotărârea Weryński (citată la nota de subsol 11, punctul 31).

inadmisibilă din cauza lipsei dreptului de a sesiza Curtea cu titlu preliminar.

2. Inadmisibilitate pe motivul inexistenței societății

21. În procedura orală în fața Curții, Interedil (în lichidare) a subliniat că întrebările preliminare sunt ipotetice și, prin urmare, inadmisibile, dat fiind că Interedil nu ar mai exista de la radierea din Registrul Camerei de Comerț engleze și că, astfel, întrebările adresate Curții sunt ipotetice. Această problemă a fost evidențiată și de Comisie în memoriul său.

22. În această privință, trebuie amintit că Curtea poate refuza să se pronunțe asupra unei întrebări preliminare adresate de o instanță națională numai dacă este evident că interpretarea normelor Uniunii, solicitată de instanța națională, nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul acțiunii principale, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt sau de drept necesare pentru a răspunde în mod util întrebărilor care i-au fost adresate [13].

13 — Jurisprudență constantă; a se vedea numai Hotărârea Curții din 22 decembrie 2010, Gowan Comércio Internacional e Serviços (C-77/09, Rep., p. I-13533, punctul 25).

23. Din datele indicate în cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare nu rezultă în mod clar că întrebările adresate nu au nicio legătură cu obiectul acțiunii principale. Chiar dacă Interedil nu mai există, nu este exclus ca dreptul italian să prevadă pentru această situație posibilitatea îndestulării creditorilor pe calea unei lichidări ulterioare și, din acest motiv, instanța de trimitere dorește să deschidă o procedură de insolvență.

3. Excepțiile ridicate de pârâții din acțiunea principală cu privire la admisibilitatea cererii de pronunțare a unei hotărâri preliminare și răspunsul la a patra întrebare preliminară

24. Pârâții din acțiunea principală sunt de părere că cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare este inadmisibilă din trei motive suplimentare. Aceștia fac trimitere la hotărârea pronunțată de Corte di Cassazione italiană care, în cadrul unei proceduri incidentale, a stabilit deja cu caracter obligatoriu competența instanțelor italiene pentru procedura de insolvență. Aceștia au precizat că hotărârea a dobândit autoritate de lucru judecat. Prin urmare, nu ar mai exista un litigiu pendinte în sensul articolului 267 TFUE.

25. În plus, pârâții din acțiunea principală critică formularea întrebărilor preliminare: prima și a patra întrebare nu arată nicio contradicție între dispozițiile dreptului

comunitar și aplicarea lor de către instanțele naționale. A doua și a treia întrebare ar solicita Curții să aplice dispozițiile Uniunii în cazul concret.

26. Prin intermediul primelor trei întrebări, instanța de trimitere urmărește, în esență, să afle cum trebuie interpretată noțiunea de centru al intereselor principale prevăzută la articolul 3 din Regulamentul privind insolvența. Acest lucru constituie un obiect admisibil al unei cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare.

27. Prin urmare, trebuie să se examineze în continuare numai primele două excepții de admisibilitate ridicate de pârâții din procedura principală, care au în vedere hotărârea pronunțată de Corte di Cassazione, care a dobândit autoritate de lucru judecat.

28. În acest context, este oportun de asemenea să se examineze a patra întrebare preliminară adresată de instanța de trimitere. Prin intermediul acestei întrebări, instanța de trimitere urmărește, în esență, să afle dacă este obligată să respecte hotărârea pronunțată de Corte di Cassazione, devenită obligatorie în conformitate cu dreptul național, prin care a fost confirmată competența internațională a instanțelor italiene, chiar și în cazul în care această hotărâre s-ar dovedi a fi incompatibilă cu jurisprudența Curții. În cazul în care aceasta ar fi situația, celelalte întrebări n-ar mai prezenta relevanță pentru litigiul principal și ar fi, prin urmare, inadmisibile.

29. Potrivit articolului 382 din Codul de procedură civilă italian, o instanță inferioară este obligată să respecte hotărârea pronunțată de Corte di Cassazione în cadrul unei proceduri incidentale cu privire la competență.

30. Curtea a stabilit deja că o normă de procedură națională în temeiul căreia o instanță, căreia îi revine sarcina de a se pronunța în urma trimiterii spre rejudecare efectuate de o instanță superioară sesizată cu un recurs, are obligația să respecte dezlegarea dată problemelor de drept de instanța superioară, nu poate să pună în discuție posibilitatea pe care o are instanța inferioară de a sesiza Curtea cu o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare atunci când are nelămuriri cu privire la interpretarea dreptului Uniunii [14].

31. Nu se poate aplica o altă soluție în prezenta speță în care este vorba despre o normă de procedură națională, care se referă la efectul obligatoriu al hotărârilor unei instanțe superioare în cadrul unei proceduri incidentale cu privire la competența internațională.

32. În fine, potrivit unei jurisprudențe consacrate, o instanță națională care trebuie să aplice, în cadrul competenței sale, dispozițiile de drept al Uniunii are obligația de a asigura efectul deplin al acestor norme, înlăturând, din oficiu, dacă este necesar, aplicarea oricărei dispoziții contrare a legislației naționale, fără a trebui să solicite sau să aștepte eliminarea

14 — Hotărârea din 5 octombrie 2010, Elchinov (C-173/09, Rep., p. I-8889, punctul 25).

prealabilă a acestei dispoziții naționale pe cale legislativă ori prin orice alt procedeu constituțional [15]. O astfel de dispoziție poate să fie și o normă de procedură națională precum cea din speță, din care rezultă efectul obligatoriu al hotărârii instanței superioare [16].

33. Prin urmare, hotărârea Curții este în continuare singura decisivă pentru interpretarea dreptului Uniunii, fără să aibă vreo importanță dacă o instanță națională superioară a interpretat deja dreptul Uniunii în cadrul unei proceduri incidentale.

4. Concluzie intermediară:

34. Cu titlu de concluzie intermediară, trebuie constatat că cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare este admisibilă.

35. La a patra întrebare preliminară trebuie să se răspundă după cum urmează: Este incompatibil cu dreptul Uniunii ca o instanță națională, căreia îi revine sarcina de a se pronunța într-o cauză în urma unei hotărâri obligatorii pronunțate de o instanță superioară cu privire la competență, să aibă obligația, în conformitate cu normele de procedură naționale, să respecte dezlegarea dată problemelor de drept de instanța superioară, în cazul în care instanța națională consideră, având în vedere interpretarea pe care a solicitat-o Curții, că dezlegările menționate nu sunt conforme cu dreptul Uniunii.

B — *Întrebările preliminare*

36. Prima, a doua și a treia întrebare preliminară se referă la interpretarea noțiunii de centru al intereselor principale ale unui debitor, prevăzută la articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul privind insolvența; în consecință, acestea pot fi analizate împreună (a se vedea punctul 1 de mai jos). A treia întrebare preliminară vizează, în plus, precizarea noțiunii de sediu în sensul articolului 3 alineatul (2) din Regulamentul privind insolvența (a se vedea punctul 2 de mai jos).

1. Noțiunea de centru al intereselor principale în sensul articolului 3 alineatul (1) din Regulamentul privind insolvența

37. Articolul 3 alineatul (1) reglementează competența internațională pentru deschiderea unei proceduri de insolvență. În temeiul

15 — Hotărârea Elchinov (citată la nota de subsol 14, punctul 31, cu trimitere la Hotărârea din 9 martie 1978, Simmenthal, 106/77, Rec., p. 629, punctul 24, și la Hotărârea din 19 noiembrie 2009, Filipiak, C-314/08, Rep., p. I-11049, punctul 81).

16 — A se vedea în acest sens Hotărârea Elchinov (citată la nota de subsol 14, punctul 31).

acestuia, competența de a deschide procedura de insolvență revine instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia se află centrul intereselor principale ale unui debitor.

a) Definiția autonomă a noțiunii

38. Prin intermediul primei întrebări preliminare, instanța de trimitere urmărește să afle cu titlu prealabil dacă noțiunea de centru al intereselor principale trebuie să fie determinată în mod autonom doar în raport cu regulamentul sau dacă aceasta trebuie să fie determinată în raport cu dreptul național.

39. Potrivit unei jurisprudențe constante, din cerințele aplicării uniforme a dreptului Uniunii, precum și ale principiului egalității de tratament rezultă că termenii unei dispoziții de drept al Uniunii care nu fac nicio trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul de aplicare ale acesteia trebuie, în mod normal, să primească în întreaga Uniune Europeană o interpretare autonomă și uniformă, care trebuie stabilită ținând seama de contextul prevederii și de obiectivul urmărit de reglementarea în cauză [17].

40. Prin urmare, referitor la articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul privind insolvența, Curtea a stabilit deja și în Hotărârea pronunțată în cauza Eurofood că noțiunea de centrul al intereselor este proprie regulamentului. În consecință, are o semnificație autonomă și, prin urmare, trebuie interpretată în mod uniform și independent de legislațiile naționale [18].

b) Determinarea centrului intereselor principale

41. În cazul societăților sau al persoanelor juridice, centrul intereselor principale este prezumat a fi, până la proba contrarie, locul unde se află sediul social.

42. Instanța de trimitere solicită Curții să interpreteze noțiunea de centru al intereselor principale și să indice criteriile cu care se poate răsturna prezumția prevăzută la articolul 3 alineatul (1) a doua teză.

17 — Hotărârea din 18 octombrie 2007, Österreichischer Rundfunk (C-195/06, Rep., p. I-8817, punctul 24 și jurisprudența vizată), și Hotărârea din 29 octombrie 2009, NCC Construction Danmark (C-174/08, Rep., p. I-10567, punctul 24).

18 — Hotărârea Eurofood IFSC (citată la nota de subsol 8, punctul 31).

i) Momentul decisiv

43. Prezenta cauză se caracterizează prin două particularități. Pe de o parte, din decizia de trimitere rezultă că, la momentul introducerii cererii de deschidere a procedurii de insolvență, societatea în cauză era deja „închisă" și „radiată" din Registrul societăților din Regatul Unit de mai mult de un an. Pe de altă parte, înainte de faza lichidării, societatea își transferase sediul social din Italia în Regatul Unit. Prin urmare, trebuie să se examineze, mai întâi, care este influența exercitată de transferul sediului asupra stabilirii competenței. Într-o a doua etapă, trebuie apoi să se clarifice momentul relevant pentru determinarea forului competent pentru a soluționa procedura de insolvență, în cazul în care, la momentul introducerii cererii de insolvență, societatea era deja de un anumit timp radiată din registrul societăților.

44. În regulament nu există dispoziții explicite cu privire la transferul sediului. Prin urmare, în conformitate cu dispozițiile generale prevăzute la articolul 3, trebuie să se facă referire la ultimul sediul social statutar, cu excepția cazului în care prezumția de la articolul 3 alineatul (1) este răsturnată prin dovada că centrul intereselor principale nu a urmat transferului sediului social, ci că a rămas în statul de plecare.

45. Aceste consecințe ale transferului unui sediu asupra determinării instanței competente pentru a soluționa procedura de insolvență pot eventual să conducă la dezavantaje pentru creditorii care încheiaseră raporturi juridice cu debitorul în statul de plecare. Motivul pentru aceasta este că, la momentul încheierii raporturilor juridice cu debitorul, creditorii au presupus că o potențială procedură de insolvență s-ar derula într-un anumit loc, care se dovedește că nu mai este aplicabil după transferul sediului. Astfel, luarea în considerare a unui transfer al sediului în cadrul determinării competenței are drept rezultat, prin urmare, înșelarea așteptărilor creditorilor din statul de plecare.

46. Dispozițiile Regulamentului privind insolvența în materie de competență internațională au ca scop tocmai să permită în mod clar potențialilor creditori să cunoască *ex ante* sistemul juridic care reglementează problema unei insolvențe care le afectează interesele [19]. Competența internațională care, potrivit articolului 4 alineatul (1), conduce de altfel și la aplicarea dispozițiilor de drept material referitoare la insolvență din statul respectiv are legătură cu locul pe care îl cunosc potențialii creditori ai debitorului, pentru ca

19 — A se vedea Concluziile avocatului general Jacobs prezentate la 27 septembrie 2005 în cauza Eurofood IFSC (C-341/04, Rec., p. I-3813, punctul 118).

riscurile legale în caz de insolvență să poată fi calculate [20].

47. Însă, legiuitorul Uniunii acceptă în mod conștient faptul că, în cazul unei schimbări a sediului, se poate deplasa *a posteriori* și competența internațională. Spre deosebire de dispozițiile din proiectul de convenție CE cu privire la faliment din 1980 [21], regulamentul nu conține nicio reglementare specifică pentru cazul unui transfer al sediului, în temeiul căreia, pentru o perioadă de tranzit după transferul sediului, rămân competente și instanțele din statul de plecare.

48. Dimpotrivă, luând în considerare numai centrul intereselor principale și transferul efectiv al acestuia, care are drept consecință și schimbarea competenței internaționale privind procedura de insolvență, regulamentul ține seama în mod consecvent, mai degrabă, de libertatea fundamentală de stabilire care ar fi afectată, chiar și numai în mod indirect, printr-o reglementare restrictivă. Prin urmare, în principiu, nici nu se poate pretinde ca noul sediu să fi existat o anumită perioadă înainte de a se introduce cererea de insolvență. Nu este cazul aici să se examineze dacă, în cazuri excepționale – corelație temporală directă între transferul sediului și introducerea cererii de insolvență –, trebuie să se aplice alte dispoziții, întrucât de la transferul sediului și până la introducerea cererii de insolvență s-a scurs mai mult de un an.

49. În cele ce urmează, rămâne să se examineze momentul care trebuie considerat de referință în cazul în care, la data introducerii cererii de insolvență, o societate este deja radiată din Registrul întreprinderilor.

50. Referitor la un transfer al sediului, care a avut loc *după* introducerea cererii de deschidere a procedurii de insolvență, dar înainte de pronunțarea hotărârii de deschidere a procedurii, Curtea a hotărât că statul de plecare rămâne competent pentru a deschide această procedură [22]. Prin urmare, determinant pentru aprecierea centrului intereselor principale este, în principiu, momentul

20 — Concluziile avocatului general Jacobs prezentate în cauza Eurofood IFSC (citate la nota de subsol 19, punctul 122).

21 — A se vedea articolul 6 și următoarele din Proiectul de convenție cu privire la faliment, concordat și proceduri similare din 1980, Doc. CE III/D/72/80-DE, reprodus în: Gerhard Kegel (editor) și Jürgen Thieme (redactor), *Vorschläge und Gutachten zum Entwurf eines EG-Konkursübereinkommens*, Tübingen, 1988.

22 — Hotărârea din 17 ianuarie 2006, Staubitz-Schreiber (C-1/04, Rec., p. I-701, punctul 29).

introducerii cererii de deschidere a procedurii de insolvență.

51. Într-o situație precum cea din speță în care, la momentul introducerii cererii de deschidere a procedurii de insolvență, societatea este de un anumit timp deja lichidată și radiată din registru, problema care se pune la prima vedere, în cazul în care se ia ca referință momentul introducerii cererii de deschidere a procedurii de insolvență, este că, la momentul introducerii cererii, societatea nu mai dispune de niciun fel de interese în sensul articolului 3 alineatul (1) din Regulamentul privind insolvența, întrucât nu mai există.

52. Această problemă s-ar putea soluționa dacă, într-un asemenea caz, s-ar lua în considerare numai sediul social și nu s-ar mai admite răsturnarea prezumției. Aceasta deoarece o societate are un sediu social chiar și după lichidare. Astfel, în cazul unei societăți lichidate, statul membru în care se află sediul social ar fi, fără excepții, competent pentru soluționarea procedurii de insolvență.

53. Însă, această apreciere punctuală nu poate fi convingătoare. Cu siguranță, în favoarea acestei aprecieri se poate invoca faptul că sediul social poate fi identificat cu ușurință, chiar și în cazul unei societăți lichidate, iar raportarea la acest sediu asigură astfel securitatea juridică. În schimb, împotriva acestei aprecieri, se poate invoca faptul că aceasta ar avea drept consecință, chiar și în cazul în care centrul intereselor principale ale societății anterior radierii nu s-a aflat niciodată în locul sediului ei social, că acest loc ar fi totuși elementul determinant pentru stabilirea competenței. Această concluzie trebuie însă respinsă, întrucât, prin noțiunea de centrul intereselor principale, regulamentul urmărește să stabilească o legătură cu locul în care societatea are în mod obiectiv cele mai strânse legături, identificabile de creditorii săi. În cazul în care sediul social al societății active nu ar fi reprezentat decât de o simplă cutie poștală, iar centrul intereselor principale ale acesteia s-ar afla în alt loc, nu ar fi util ca și după radierea societății să se ia în continuare ca referință sediul social al acesteia.

54. Prin urmare, chiar și în cazul unei societăți care a fost radiată, prezumția prevăzută la articolul 3 alineatul (1) mai poate fi răsturnată, dacă se dovedește că, anterior radierii, centrul intereselor principale ale societății nu se afla în statul în care aceasta avea sediul social. În această situație, determinant este locul ultimului centru al intereselor principale anterior închiderii. Momentul de referință trebuie stabilit în acest caz în cadrul unei analize globale, efectuată din perspectiva creditorului.

ii) Interpretarea noțiunii „centrul intereselor principale”

55. În continuare, trebuie să se analizeze criteriile care determină centrul intereselor principale ale debitorului în sensul articolului 3 alineatul (1) din Regulamentul privind insolvența.

56. Din păcate, la articolul 2 din regulament, care definește noțiunile cele mai importante din regulament, nu există o definiție a centrului intereselor principale. Comisia pentru libertăți civile, justiție și afaceri interne a criticat în mod just acest fapt în cadrul procedurii legislative [23]. Numai considerentul (13) al regulamentului menționează că „«Centrul intereselor principale» trebuie să corespundă locului în care debitorul își conduce în mod obișnuit interesele și poate, prin urmare, să fie verificat de către terți”.

57. În cauza Eurofood, referindu-se la considerentul (13), Curtea a statuat „că centrul intereselor principale trebuie să fie identificat în funcție de criterii obiective și totodată verificabile de către terți. Această obiectivitate și posibilitate de verificare de către terți sunt necesare pentru a garanta securitatea juridică și previzibilitatea în cadrul determinării instanței competente pentru deschiderea procedurii principale de insolvență” [24]. Curtea a subliniat importanța securității juridice și a previzibilității tocmai în lumina faptului că, în conformitate cu articolul 4 alineatul (1) din regulament, stabilirea statului membru competent determină și dreptul aplicabil.

58. În consecință, prezumția referitoare la sediul social prevăzută la articolul 3 poate fi înlăturată numai dacă elemente obiective și verificabile de către terți demonstrează că situația reală nu corespunde celei pe care trebuie să o reflecte locația sediului social menționat [25]. Cu titlu de exemplu posibil pentru răsturnarea prezumției, Curtea a citat cazul unei societăți-fantomă de tip „cutie poștală”, care nu exercită nicio activitate pe teritoriul statului membru unde se află sediul social al acesteia [26].

59. În hotărârea pronunțată în procedura incidentală, Corte di Cassazione subliniază că Interedil nu a mai efectuat nicio activitate după transferul sediului social în Regatul Unit, că în Regatul Unit nu a realizat nicio operațiune și că nu a mai efectuat nici măcar activități în cadrul lichidării, că, în realitate,

23 — A se vedea raportul asupra propunerii de regulament al Consiliului privind procedura de insolvență a Comisiei pentru justiție și piața internă (raportor Kurt Lechner), document A5-0039/2000; acest raport propune includerea la articolul 2 din regulament a următoarei definiții: „«Centrul intereselor principale» înseamnă locul de unde debitorul întreține principalele relații comerciale și exercită alte activități economice și, prin urmare, cu care el are cele mai strânse legături”.

24 — Hotărârea Eurofood IFSC (citată la nota de subsol 8, punctul 33).

25 — Hotărârea Eurofood IFSC (citată la nota de subsol 8, punctul 34).

26 — Hotărârea Eurofood IFSC (citată în nota de subsol 8, punctul 35).

centrul administrativ și organizatoric nu a fost transferat deloc la Londra.

60. În cazul unei societăți care nu exercită nicio activitate comercială și niciun fel de activitate administrativă în statul în care are sediul social, prezumția prevăzută la articolul 3 din regulament ar putea fi, prin urmare, răsturnată.

61. A doua întrebare preliminară implică însă faptul că instanța de trimitere nu pleacă de la premisa că Interedil nu a exercitat niciun fel de activitate la noul sediu social din Londra. Prin urmare, spre deosebire de cazul unei simple firme-fantomă, astfel cum a menționat Curtea în cauza Eurofood cu titlu de exemplu posibil de răsturnare a prezumției, problema care se pune în continuare este modul în care trebuie să se stabilească mai precis centrul intereselor principale.

62. În această privință, nu este deosebit de utilă referirea la geneza regulamentului, întrucât se constată astfel că terminologia concretă a făcut obiectul unor controverse încă din cursul procedurii legislative. Punctul de plecare l-a constituit inițiativa Germaniei și a Finlandei, care a preluat aproape textual Convenția Uniunii Europene privind procedurile de insolvență [27], care nu a intrat în vigoare. Această propunere conținea, în considerentul (13), o definiție și mai detaliată a noțiunii de centru al intereselor principale. Aceasta prevedea următoarele: „Centrul intereselor principale este locul cu care debitorul are în mod regulat cele mai strânse legături, în care se concentrează multiplele relații de afaceri ale acestuia și în care, în majoritatea cazurilor, este situat nucleul bunurilor acestuia. Acest loc este de asemenea cel mai bine cunoscut de creditori." Delegația luxemburgheză a criticat acest text, întrucât instituia drept criteriu locul unde este situat nucleul bunurilor, iar nu activitățile debitorului sau administrarea bunurilor acestuia, astfel cum prefera delegația [28].

63. După ce și proiectul modificat [29] al secretariatului general al Consiliului a fost criticat [30], legiuitorul a decis să preia în regulament prima frază de la punctul 75 din

27 — Inițiativa Republicii Federale Germane și a Republicii Finlanda prezentată Consiliului la 26 mai 1999 în vederea adoptării unui regulament al Consiliului privind procedurile de insolvență, JO C 221, p. 8.

28 — Nota delegației luxemburgheze, documentul Consiliului din 20 iulie 1999, nr. 10342/99.

29 — A se vedea documentul Consiliului din 29 iulie 1999, nr. 9934/1/99; pentru o nouă reformulare, a se vedea documentul Consiliului din 22 octombrie 1999, nr. 9934/2/99.

30 — Astfel, delegația britanică a criticat, de exemplu, faptul că definiția ar fi problematică, întrucât un debitor își poate conduce interesele din locuri diferite și, în plus, criteriile pentru determinarea intereselor „principale" sunt neclare; a se vedea documentul Consiliului din 13 septembrie 1999, nr. 10683/99.

raportul explicativ cu privire la convenția privind procedurile de insolvență [31] sub forma considerentului (13) și, prin urmare, a adoptat drept criteriu locul conducerii intereselor.

64. Ținând seama de toate aceste imprecizii conceptuale, în Hotărârea Eurofood, Curtea a avut în vedere în mod întemeiat drept criteriu decisiv perspectiva creditorului [32]. Astfel, aceasta s-a întemeiat pe textul considerentului (13), care menționează posibilitatea de verificare de către terți. Potențialii creditori trebuie să aibă posibilitatea de a cunoaște în avans statul membru – conform *status quo*-ului – care are competența pentru a soluționa o procedură de insolvență și, prin urmare, legislația care va fi aplicabilă în cadrul acesteia.

65. Prin urmare, pentru a se stabili centrul intereselor principale, trebuie să se procedeze la o apreciere globală cuprinzătoare din perspectiva creditorilor. Astfel cum a subliniat deja avocatul general Jacobs în Concluziile prezentate în cauza Eurofood, fiecare caz trebuie, în această privință, judecat în funcție de împrejurările sale particulare [33].

66. O apreciere izolată a diferiților factori, aplicabilă în mod general, este de la început exclusă. Nici locația bunurilor imobiliare ale debitorului din procedura de insolvență, nici locația bunurilor închiriate pentru care a încheiat contracte cu o altă societate, nici existența unui contract al societății insolvabile cu o instituție bancară situată într-un anumit stat membru nu constituie, în sine, factori care permit să se determine în mod definitiv centrul intereselor principale.

67. De altfel, după cum a reieșit și din geneza regulamentului, legiuitorul a renunțat să facă referire, în definiția centrului intereselor principale, la nucleul bunurilor. În consecință, este exclusă de la început simpla referire la locul unde este situat nucleul principal al bunurilor societății. Această concluzie rezultă de altfel în mod convingător și întrucât deseori pentru terți este dificil să stabilească locul unde este situat nucleul bunurilor unui debitor, în cazul în care acestea sunt răspândite în mai multe state membre.

68. Dimpotrivă, pornind de la prezumția relativă prevăzută la articolul 3 alineatul (1) și de la textul considerentului (13), care ține seama de gestionarea intereselor, aprecierea globală necesară trebuie să includă activitățile, identificabile în mod obiectiv de terți, pe care societatea le exercită la sediul social.

31 — Virgós, M., și Schmit, E., *Raport explicativ referitor la convenția UE privind procedurile de insolvență*, versiunea germană după modificările aduse de Grupul de lucru al experților juriști-lingviști, Consiliul Uniunii Europene, doc. 6500/1/96 REV 1, punctul 75.

32 — În această privință, trebuie să se pornească de la o interpretare largă a noțiunii de creditor care poate cuprinde și salariații unei întreprinderi.

33 — Concluziile avocatului general Jacobs prezentate în cauza Eurofood IFSC (citate la nota de subsol 19, punctul 125).

69. În cazul în care organele administrative centrale ale unei societăți se regăsesc la locul unde se află sediul social al acesteia, mai precis la acest sediu se află organele de conducere ale societății și de la acest sediu se asigură conducerea societății și aceasta se manifestă în mod identificabil către exterior, atunci, potrivit economiei regulamentului, pentru a stabili competența, este aproape irelevant unde se află principalele active sau punctele de lucru ale societății. Însăși prezumția prevăzută la articolul 3 alineatul (1) și referirea acesteia la sediul social se întemeiază pe intenția de a stabili locul unde se află organele administrative generale ale societății, care, în mod normal, se află la sediul social, drept loc de referință identificabil și de către terți. Raportul explicativ referitor la convenția privind procedurile de insolvență, din care provine formularea considerentului (13), pleacă de la premisa că sediul social corespunde în general cu sediul principal al debitorului [34]. În acest caz, dacă organele administrative generale se află efectiv la sediul social, o altă localizare a intereselor principale este exclusă de la început.

70. O răsturnare a prezumției prevăzută la articolul 3 alineatul (1) prin luarea în considerare a locației bunurilor societății, a punctelor de lucru ale acesteia sau chiar a activităților sale comerciale poate fi avută în vedere doar atunci când, din perspectiva creditorilor, organele administrative generale nu se află la sediul social. În acest caz, pentru a clarifica problema competenței privind procedura de insolvență sunt necesari alți factori obiectivi, de care trebuie să se țină seama și din perspectiva creditorilor. Totuși trebuie să se procedeze la o apreciere globală a cazului din speță.

71. În cazul acțiunii principale, debitoarea pare să fi desfășurat, după transferul sediului, numai activități legate de lichidarea sa. Chiar actele juridice și alte acte întreprinse în cadrul lichidării sunt, în principiu, relevante pentru determinarea centrului intereselor principale ale unei societăți. În final, și transferul unei societăți într-un alt stat membru pentru a fi lichidată este inclus printre libertățile fundamentale prevăzute de dreptul Uniunii. Prin urmare, în măsura în care administrarea acestor activități de lichidare s-a desfășurat, într-un mod identificabil din exterior, la noul sediu social în cursul perioadei relevante anterioare radierii societății, gestionarea intereselor principale ale acesteia ar fi fost realizată la sediul său social; prin urmare, o răsturnare a prezumției prevăzută la articolul 3 alineatul (1) ar fi exclusă.

34 — Raportul referitor la convenția privind procedurile de insolvență (citată la nota de subsol 31, punctul 75).

72. În prezenta speță, nu trebuie să se examineze problema transferului centrului intereselor principale în scopul eludării dispozițiilor legale în materie de insolvență sau de răspundere în statul de origine sau a sustragerii masei patrimoniale de la creditori. Problema unui eventual caracter abuziv al unui transfer ridică întrebări interesante în contextul opoziției dintre libertățile fundamentale ale debitorului, pe de o parte, și protecția creditorilor și evitarea unui forum shopping abordat în Considerentul (4) al regulamentului, pe de altă parte [35]. Întrucât instanța de trimitere nu a formulat însă nicio întrebare în acest sens, iar din descrierea situației de fapt nu rezultă suficiente elemente pentru a presupune caracterul abuziv, prezenta speță nu este adecvată pentru a examina aceste întrebări într-un mod exhaustiv.

73. De asemenea, nu este necesar să se examineze – întrucât instanța de trimitere nu a solicitat – un aspect care rezultă din lectura hotărârii pronunțate de Corte di Cassazione în procedura incidentală din litigiul principal. Aceasta semnaliza faptul că transferul sediului nu a fost comunicat registrului italian. Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare indică totuși că Interedil a fost radiată la 18 iulie 2001 din registrul italian. În cazul în care, la momentul introducerii unei cereri de deschidere a procedurii de insolvență, o societate ar fi înregistrată în registrele din două state membre, din perspectiva creditorilor s-ar putea ridica probleme legate de aparența juridică. Întrucât instanța de trimitere pleacă de la premisa că societatea a fost radiată din registrul italian, nu există niciun motiv să se aprofundeze acest aspect.

c) Concluzie intermediară

74. În consecință, la prima și la a doua întrebare preliminară, precum și la prima parte a celei de a treia întrebări preliminare trebuie să se răspundă după cum urmează: Noțiunea „centrul intereselor principale ale unui debitor” prevăzută la articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1346/2000 are o semnificație autonomă și, prin urmare, trebuie interpretată în mod uniform și independent de legislațiile naționale.

75. Existența, într-un alt stat membru decât cel în care se află sediul social al societății, a unor bunuri imobiliare care aparțin societății, existența unui contract de închiriere privind două complexuri hoteliere încheiat de societatea debitoare cu o altă societate, precum și a unui contract încheiat de societate cu o instituție bancară nu sunt în sine suficiente pentru a răsturna prezumția prevăzută la articolul 3 din Regulamentul nr. 1346/2000 în favoarea „sediului social” al societății. Este

35 — A se vedea, cu privire la acest aspect, și Hotărârea din 9 martie 1999, Centros (C-212/97, Rec., p. I-1459), Hotărârea din 5 noiembrie 2002, Überseering (C-208/00, Rec., p. I-9919), și Hotărârea din 30 septembrie 2003, Inspire Art (C-167/01, Rec., p. I-10155).

necesară o apreciere globală care să determine, pe baza unor criterii obiective și totodată verificabile de către terți, locul unde societatea își gestionează interesele. În cazul în care organele administrative principale se află efectiv la sediul social, este exclusă orice altă localizare a intereselor principale.

2. Noțiunea de sediu în sensul articolului 3 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1346/2000

76. Prin intermediul celei de a doua părți a întrebării a treia, instanța de trimitere vizează circumstanțele care trebuie să existe pentru a se putea vorbi de un sediu, în sensul articolului 3 alineatul (2) din Regulamentul privind insolvența. Astfel, dacă se dovedește că Interedil nu ar fi avut centrul intereselor sale principale în Italia și, prin urmare, că instanțele italiene nu ar avea competența pentru a deschide o procedură principală de insolvență, s-ar putea avea în vedere desfășurarea în Italia a unei proceduri secundare de insolvență. În temeiul articolului 3 alineatul (2), condiția în acest sens este ca Interedil să aibă un sediu în Italia. Pentru a se putea vorbi despre un sediu, este suficientă existența unor bunuri imobiliare, a unui contract de închiriere privind două complexuri hoteliere, precum și a unui contract încheiat cu o instituție bancară?

77. În sensul articolului 2 litera (h) din Regulamentul privind insolvența, prin sediu se înțelege orice *loc de derulare de operațiuni* unde debitorul exercită în mod netranzitoriu o activitate economică cu resurse umane și cu bunuri.

78. Astfel, Regulamentul privind insolvența preia textul convenției statelor membre ale Uniunii Europene privind procedurile de insolvență din 23 noiembrie 1995. În această privință, raportul explicativ aferent acestei convenții indică următoarele: „«Locul de derulare de operațiuni» desemnează un loc de unde se exercită pe piață activități economice (adică orientate spre exterior), indiferent dacă de natură comercială sau industrială, respectiv de profesiune liberală. Indicarea faptului că activitatea economică presupune utilizarea de mijloace umane demonstrează că trebuie să existe o organizare minimă. Un loc de derulare a operațiunilor unde se exercită numai ocazional activități nu poate fi calificat drept sediu. Este necesară o anumită stabilitate. […] Factorul determinant este modul în care se manifestă activitatea către exterior, iar nu scopurile urmărite de debitor.” [36]

79. La fel ca în cazul răsturnării prezumției prevăzute la articolul 3 alineatul (1) a doua teză din regulament, existența în sine a

36 — Raportul explicativ (citat la nota de subsol 31, punctul 71).

bunurilor imobiliare nu este suficientă nici în cazul articolului 3 alineatul (2). Dimpotrivă, instanța de trimitere va trebui să verifice dacă în acel loc s-au utilizat resurse umane și a existat o minimă organizare.

80. În consecință, la a doua parte a celei de a treia întrebări preliminare trebuie să se răspundă după cum urmează: Existența, într-un alt stat membru decât cel în care se află sediul social al societății, a unor bunuri imobiliare care aparțin societății, existența unui contract de închiriere privind două complexuri hoteliere încheiat de societatea debitoare cu o altă societate, precum și a unui contract încheiat de societate cu o instituție bancară pot demonstra că societatea are un „sediu" în sensul articolului 3 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1346/2000 numai în cazul în care elementele menționate sunt integrate în mod individual sau global, pe baza unei structuri organizatorice create în mod stabil, în locul de derulare a operațiunilor unde debitorul exercită în mod netranzitoriu o activitate economică utilizând resurse umane și bunuri.

V — Concluzie

81. Având în vedere considerațiile expuse mai sus, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate după cum urmează:

„1) Noțiunea «centrul intereselor principale ale unui debitor» prevăzută la articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1346/2000 are o semnificație autonomă și, prin urmare, trebuie interpretată în mod uniform și independent de legislațiile naționale.

2) Existența, într-un alt stat membru decât cel în care se află sediul social al societății, a unor bunuri imobiliare care aparțin societății, existența unui contract de închiriere privind două complexuri hoteliere încheiat de societatea debitoare cu o altă societate, precum și a unui contract încheiat de societate cu o instituție bancară nu sunt în sine suficiente pentru a răsturna prezumția prevăzută la articolul 3 din Regulamentul nr. 1346/2000 în favoarea «sediului social» al societății. Este necesară o apreciere globală care să determine, pe baza unor criterii obiective și totodată verificabile de către terți, locul unde societatea își gestionează interesele. În cazul în care organele administrative principale se află efectiv la sediul social, este exclusă orice altă localizare a intereselor principale.

3) Existența, într-un alt stat membru decât cel în care se află sediul social al societății, a unor bunuri imobiliare care aparțin societății, existența unui contract de închiriere privind două complexuri hoteliere încheiat de societatea debitoare cu o altă societate, precum și a unui contract încheiat de societate cu o instituție bancară pot demonstra că societatea are un «sediu» în sensul articolului 3 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1346/2000 numai în cazul în care elementele menționate sunt integrate în mod individual sau global, pe baza unei structuri organizatorice create în mod stabil, în locul de derulare a operațiunilor unde debitorul exercită în mod netranzitoriu o activitate economică utilizând resurse umane și bunuri.

4) Este incompatibil cu dreptul Uniunii ca o instanță națională, căreia îi revine sarcina de a se pronunța într-o cauză în urma unei hotărâri obligatorii pronunțate de o instanță superioară cu privire la competență, să aibă obligația, în conformitate cu normele de procedură naționale, să respecte dezlegarea dată problemelor de drept de instanța superioară, în cazul în care instanța națională consideră, având în vedere interpretarea pe care a solicitat-o Curții, că dezlegările menționate nu sunt conforme cu dreptul Uniunii."